

року № 1301. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1301> (дата звернення: 19 березня 2021 року).

6. Про затвердження Статуту Державної інноваційної фінансово-кредитної установи : постанова Кабінету Міністрів України від 15 червня 2000 року № 979. *Офіційний вісник України*. 2000. № 25. Ст. 1048.

7. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті Міністерству фінансів для забезпечення функціонування Фонду розвитку інновацій : постанова Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2018 року № 1110. *Офіційний вісник України*. 2019. № 2. Ст. 37.

8. Про затвердження Положення про Національний фонд досліджень України : постанова Кабінету Міністрів України від 04 липня 2018 року № 528. *Офіційний вісник України*. 2018. № 55. Ст. 1915.

Гегельська Д. В.

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

ГЕНДЕРНИЙ СКЛАД ПАРЛАМЕНТІВ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОПИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Проблема рівності прав жінок і чоловіків із кожним роком набуває виразнішого звучання. У суспільно важливих сферах, зокрема у громадсько-політичній діяльності, вона відчувається із особливою гостротою. Попри наявність значної законодавчої бази із забезпечення гендерної рівності, мусимо констатувати, що кількість жінок в українській політиці (особливо у порівнянні з країнами Європи) залишається незначною. Найяскравішим прикладом вказаної тези є гендерний склад парламенту України – Верховної Ради України. Так, із 422 народних депутатів Верховної Ради України ІХ скликання 335 осіб становлять чоловіки (79,4%) та 87 – жінки (20,6%) [1]. За результатами дослідження Ради Європи «Жінки у парламентах в Європі» Україна визначена тринадцятою з кінця у рейтингу кількості жінок у національних парламентах країн-членів Ради Європи [2].

Водночас, соціологи називають теперішній склад Верховної Ради України «найжіночнішим» за всю історію незалежної України та відзначають тенденцію до поступового зростання жіночого представництва в національному парламенті. Наприклад, у складі Верховної Ради України І скликання (1990-1994 рр.) та ІІ скликання (1994-1998 рр.), вибори до яких проходили за мажоритарною системою, нараховувалося лише 11 (2,3%) та 18 (4,1%) жінок, натомість народних депутатів-чоловіків у їхньому складі було 464 та 418 відповідно [3, 49].

Вибори до Верховної Ради України ІІІ скликання (1998-2002 рр.) та ІV скликання (2002-2006 рр.) відбувалися за змішаною системою. Із 450 депутатів конституційного складу парламенту, з яких 225 обиралися за партійними списками, а 225 в одномандатних мажоритарних округах, були обраними 16 (3,7%) та 28 (5,5%) жінок, водночас чоловіків-депутатів було обрано відповідно 416 та 481.

Чергові вибори до Верховної Ради України V скликання (2006-2007 рр.) та позачергові до VI скликання (2007-2012 рр.) відбувалися виключно за пропорційною системою виборів. Загалом з усіх 483 народних депутатів V скликання та 541 народного депутата VI скликання було обрано по 42 народні депутатки (8,7% у V скликанні та 7,8% у VI скликанні).

Наступні вибори до Верховної Ради України, зокрема чергові у 2012 р. (VII скликання) та позачергові у 2014 р. (VIII скликання), знову відбувалися за змішаною виборчою системою, з яких 225 обиралися за партійними списками, а 225 в одномандатних мажоритарних округах. За результатами парламентських виборів у 2012 р. народними депутатами стали 478 осіб, з яких чоловіки становили 432 (90,4%), а жінки 46 (9,6%). З 227 депутатів, що обиралися в мажоритарних округах, були обрані 15 жінок (6,6%), з 251 депутатів, що обирались за списками – 21 жінка (8,4%) [3, 49].

На позачергових виборах до Верховної Ради України у 2014 р. народними депутатами стали 468 осіб, з них 412 (88%) – чоловіки, а 56 (12%) – жінки. З 206 депутатів, що обирались в мажоритарних округах, були обрані тільки 4 жінки (1,9%), з 262 депутатів, що обирались за списками – 52 жінки (19,8%).

Цікаво, що у радянські часи кількість жінок у парламенті Української РСР була значно більшою. Так, у Верховній Раді УРСР 1980-1985 рр. та 1985-1990 рр. вона становила рекордні 36% [4, 35].

На думку багатьох дослідників, збільшенню кількості жінок у парламенті України сприятимуть гендерні квоти, запроваджені Виборчим кодексом України від 19 грудня 2019 р. Відповідно до п. 7 ст. 154 кодексу під час формування загальнодержавного та регіональних виборчих списків політична партія повинна забезпечити присутність у кожній п'ятірці (місяцях з першого по п'яте, з шостого по десяте і т.д.) кожного виборчого списку чоловіків і жінок (не менше двох кандидатів кожної статі). У такий спосіб гендерна квота становитиме щонайменше 40% жінок у виборчих списках [5].

Варто відзначити, що з 2013 р. згідно з Законом України «Про політичні партії в Україні» від 5 квітня 2011 р. почала діяти добровільна 30% гендерна квота: у разі її дотримання за результатами виборів партії отримують додатково 10% щорічного обсягу державного фінансування [6].

Щодо країн Європи, то ситуація із представництвом жінок в парламентах виглядає більш оптимістичною. Найвищий відсоток жінок у парламенті серед європейських країн зафіксовано у Швеції – 43%. У Бельгії, Фінляндії, Ісландії, Норвегії кількість жінок у парламентах сягає 40%. Середній показник представництва жінок у національних парламентах країн Європи (членів ОБСЄ) складає 25,6%, у скандинавських країнах – 41,1% [3].

Квоти існують у багатьох європейських країнах і коливаються від 30 до 50%. Їх можуть запроваджувати законодавчо, або ж партії добровільно беруть на себе такі зобов'язання. Наприклад, закріплені в законодавстві квоти існують в Іспанії (41,1% жінок в парламенті) та Франції (39,7%). У Норвегії (40,8%) та Новій Зеландії (40%) немає квот, встановлених законом, але деякі з політичних партій запровадили добровільні квоти.

У 2018 р. значного прогресу в цьому питанні досягла Італія, де частка жінок у парламенті збільшилася до 35,7%. Це сталося завдяки новому виборчому закону 2017 р., згідно з яким для партій запровадили квоту у 50% жінок і кожне друге місце у списках, а також 40% за мажоритарною системою.

Таким чином, за кількістю жінок у парламенті Україна поступово наближається до середнього європейського показника. Втім, до результатів держав Північної Європи ще далеко. Водночас, із кожним скликанням Верховної Ради України жіноче представництво у ній зростає. Це пов'язано із багатьма факторами, в тому числі з прагненням України стати повноправним членом Європейського Союзу. Особливі сподівання покладаються на гендерні квоти, які діятимуть на чергових парламентських виборах у 2023 р.

Список використаних джерел

1. Народні депутати України Верховної Ради України IX скликання (за статтю) URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_deputat_list (дата звернення: 16. 03. 2021)
2. Gender Equality in parliaments. Parliamentarians in Council of Europe's Member States. December 2020 URL: <https://www.coe.int/en/web/electoral-assistance/gender-equality-in-parliaments> (last acceded: 16. 03. 2021)
3. Фінальний звіт за результатами гендерного моніторингу на позачергових виборах народних депутатів України 2019 р. К.: Український Жіночий Фонд, Національний демократичний інститут міжнародних відносин, Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). 64 с.
4. Олійник Н. Громадсько-політична активність жінок в радянській Україні (1922-1991 рр.). *Збірник доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Гендерні теорії, гендерні практики: налагоджуючи мости»* / Упорядн. О. Плахотнік, Л. Гусякова, Т. Ісаєва. Х. : Райдер, 2008. С. 31–40.
5. Виборчий кодекс України: Закон України від 19 грудня 2019 р. № 396-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> (дата звернення : 17. 03. 2021)
6. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2011 р. № 2365-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text> (дата звернення : 17. 03. 2021)

Науковий керівник: к.і.н., доцент Коваль Т. В.